

CRKVA U SVIJETU – 50 GODINA U SLUŽBI DIJALOGA CRKVE I DRUŠTVA

Nediljko Ante ANČIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu
Zrinsko-frankopanska 19, p.p. 329, 21 000 Split
nancic@kbfs-st.hr

Časopis *Crkva u svijetu* (CuS) obilježava 50 godina neprekidnog izlaženja (1966. – 2016.). Taj značajan jubilej našeg slavljénika prilika je kako za pogled unatrag na njegove početke i dosadašnji prijeđeni put tako i na današnje važno mjesto i ulogu koju zacijelo ima u hrvatskoj katoličkoj periodici. Isto tako nameće se pitanje o budućnosti *Crkve u svijetu*, kao i svih drugih sličnih publikacija, kao i to na koji je način znanstvenome teološkom časopisu moguće opstati u vremenu aktualnih društvenih i crkvenih previranja te drastičnih promjena na području medija kako bi i nadalje ispunjavao važnu ulogu u okviru teološkog učilišta KBF-a i naše Crkve.

Ponajprije se valja podsjetiti temeljne nakane i ciljeva koje je pokretač *Crkve u svijetu* splitsko-makarski biskup Frane Franić prije pola stoljeća povezoao s tom publikacijom i imao ih pred očima. Oni su prepoznatljivi već u imenu što ga je osnivač dao časopisu kao i u naslovu ovoga prikaza »*Crkva u svijetu* – u službi dijaloga Crkve i društva«. Zatim treba razmotriti kako ta revija danas u novim okolnostima uspijeva slijediti nekoć zadane ciljeve i njegovati svoju prepoznatljivost i profil.

Drugi vatikanski koncil otvorio je Katoličku crkvu suvremenom svijetu i pokrenuo snažne procese obnove liturgije, teologije i sveukupnoga crkvenog života. U tim godinama crkvenoga posadašnjeja (*aggiornamento*), velikih promjena na izvanjskom licu spasenjske zajednice, u njezinu ustroju i djelovanju osjetila se potreba za forumima gdje se susreću i promišljaju nova polazišta i ideje te traga za odgovorima na pitanja koja zaokupljaju Božji narod. Koncil-

ska reforma uključuje zadaću da se evanđeoska poruka izreče i protumači na način sukladan zahtjevima našeg vremena.

To pozitivno ozračje duhovnog buđenja, dijaloga i slobode na razini opće Crkve iznjedrilo je čitav niz različitih crkvenih publikacija. Pojavljuju se i novi teološki časopisi, bilo u okviru teoloških učilišta bilo da ih pokreću skupine istaknutih teologa, primjerice *Concilium* 1965. godine i *Communio* 1972. godine. No, tada je u Hrvatskoj vladao komunistički totalitarizam koji je progonio Crkvu i nije joj davao prostora za slobodno djelovanje. Tako smo gotovo dvadesetak godina nakon Drugoga svjetskog rata ostali bez ikakvih crkvenih novina, knjiga ili časopisa. Sjetimo se da je nakon prekida izlaza 1945. godine časopis *Bogoslovska smotra* u Zagrebu počela ponovno izlaziti tek 1963. godine, a časopis *Obnovljeni život* ponovno se javlja tek 1971. godine, dok je liturgijska revija *Služba Božja* osnovana 1960. godine.

Biskup Franić, koji je aktivno sudjelovao kako u pripremi Koncila tako i u izradi njegovih dokumenata, po završetku Drugoga vatikanskog koncila nastojao je u svojoj biskupiji u ondašnjim skućenim i složenim prilikama provoditi zacrtane smjernice te širiti duh i slovo Koncila. Jedna od njegovih važnih nakana (zapravo, njegova ideja vodilja) zacijelo je bila, po uzoru na *Pastoralnu konstituciju o Crkvi u suvremenom svijetu*, započeti dijalog s ondašnjim konkretnim društvom realnog socijalizma. To je u danim okolnostima bio pravi podvig. S obzirom na dotadašnje crkvene paušalne osude i odbacivanje svijeta, Koncil je značio velik zaokret i uveo novu paradigmu u odnosima Crkve prema onima izvan nje i prema svjetovnim područjima: umjesto odbacivanja i isključivosti nudi se otvorenost, dijalog i suradnja. S druge strane premda se tih godina u komunističkom svijetu općenito opažalo određeno popuštanje i ublažena je represija prema kršćanskim vjernicima, ipak su sugovornici u tom zamišljenom dijalogu bili protivnici vjere i Crkve.

Svjestan tih poteškoća, ali slijedeći vjerno koncilske stavove, splitski biskup Franić s nekolicinom suradnika odlučio je osnovati teološki časopis koji će u duhu konstitucije *Gaudium et spes* poticati i njegovati dijalog. On se za taj korak očito izdaljega pripremao pa je već 1964. godine počeo s tiskanim izdanjem biskupijskog *Vjesnika*. To je financijski bilo puno skuplje od uobičajena ciklostilskog izdanja, ali je poslužilo kao probni balon da bi se otkrilo reakciju tadašnjih vlastodržaca. Kada je u toj nakani uspio, nije tražio osnivanje posve novoga časopisa jer je znao da mu komunističke vlasti to zacijelo ne bi dopustile, nego je samo promijenio naslov tiskovine koja će odsada, dakako, imati posve drukčiji sadržaj. Zato u uvodniku prvog broja *Crkve u svijetu* (1/1966.) Franić samo daje na znanje kako biskupijski *Vjesnik*, koji je već dvije godine izlazio u

tiskanom obliku, sada eto izlazi pod novim naslovom – *Crkva u svijetu*. To je lukavstvo očito uspjelo pa je časopis nesmetano počeo izlaziti.

U spomenutom uvodniku pod naslovom »U trećoj godini« osnivač donosi i obrazlaže program i ciljeve nove publikacije. Tu su navedena osnovna načela za dijalog između Crkve i svijeta koja Franić preuzima iz *Pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu*. On ih tu vrlo kratko, gotovo taksativno, priopćava. Najprije se spominju temeljna teološka polazišta da je Crkva Božja ustanova koja čuva i naviješta od Boga objavljeni nepromjenljivi nauk. Drugi vatikanski koncil podastire nam taj trajni poklad vjere, a ne neke druge ili drukčije istine. Svijet se mora prilagođivati Kristovu duhu, a ne Krist duhu ovoga svijeta.

Nakon toga u se nekoliko točaka ocrtava koncilski perspektiva i navode novi elementi poželjnog dijaloga. Naglašava se da se sam Isus Krist prilagodio svijetu u svemu, osim u grijehu. Ustanovio je Crkvu kao znak i sredstvo Božjeg spasenja i poslao je u svijet da ga prožima evanđeoskim duhom i tako mu služi u poštovanju i ljubavi. Biskup Franić napominje kako je nekoć u prijašnjim povijesnim prilikama stav Crkve prema svijetu bio drukčiji, čak jednim dijelom i suprotan od sadašnjega. No danas je u njoj sazrela svijest da ona nije pozvana vladati svijetom ili tražiti neke vremenite interese, nego mu ponizno služiti, nuditi mu svoju pomoć i svoja sredstva spasenja.

U nastavku se jasno ističu još neke važne odrednice za ispravan odnos Crkve prema modernitetu. Crkva, veli biskup Franić, nije postala indiferentna na današnje zablude ali ona sada radije otkriva pozitivne strane svojih sugovornika. Svijet u kojemu živimo karakteriziraju brze promjene i ambivalentnost. On ima pozitivnih vrednota ali u sebi krije i opasnosti. S takvom svjetovnom zbiljom i članovima društva ne želimo voditi nikakve polemike, nego iskrene susrete i razgovore prijateljstva i razumijevanja. Svjesni smo da Crkva od svijeta može mnogo toga i učiti. Ove tek vrlo kratko naznačene programske smjernice za dijalog što ih biskup Franić donosi, opširnije se i detaljnije tumače i obrazlažu u *Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu*. One su kako znamo u svojim bitnim elementima i danas nakon pola stoljeća neupitne i važeće.

Navedene smjernice bile su putokaz i određivale su uređivačku politiku *Crkve u svijetu* osobito tijekom prva dva i pol desetljeća njezina izlaženja do slova komunističkog sustava krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća. U tom je vremenu *Crkva u svijetu* imala široku kulturološku dimenziju te uspjela izrasti u vrlo značajnu reviju i nametnuti se u respektabilni znanstveni forum dijaloga između Crkve i svijeta, kršćanske vjere i konkretnog društva a dijelom i

između kršćana i tadašnjih marksista u ondašnjoj državi, pa i izvan nje. Premda su njegovi brojni suradnici bili profesori teologije, taj časopis u ono vrijeme nije bio redakcijski vezan uz splitsko teološko učilište. Takav status revije imao je dakako svoje nedostatke ali i neke prednosti. Prilozi koje je objavljivao bili su većinom rasterećeni od predugih razglabanja i odveć akademskog aparata te lakši za čitanje. *Crkva u svijetu* od osnutka je stajala pod pokroviteljstvom biskupa, poslije nadbiskupa Franića, koji je u našoj Crkvi preko toga časopisa povrh dijaloga sustavno promicao i ostale koncilske smjernice i ideje te se brinuo za njegovo pastoralno usmjerenje. U vrijeme kad je bilo vrlo malo takvih publikacija *Crkva u svijetu* je osim toga imala važnu ulogu kao vrijedno pomagalo u trajnoj teološkoj i pastoralnoj izobrazbi naših svećenika.

Početak devedesetih godina prošloga stoljeća dogodila se povijesna prekretnica u političkom, društvenom i duhovnom životu zemalja Srednje Europe i Istočne Europe. Urušavanje komunističkoga totalitarnog sustava i raspad bivše države omogućio je proglašenje samostalne Republike Hrvatske, uvođenje demokratskog poretka i pluralizma u društveni i politički život te slobodu crkvenog djelovanja. Za potpunu slobodu i cjelovitost naše zemlje morali smo se krvavo izboriti u Domovinskom ratu. Dakako sva ta epohalna previranja snažno su se odrazila na dotadašnji profil *Crkve u svijetu*, na njezinu uređivačku koncepciju i tematiku kao i na brojnost čitatelja. U tim prijelomnim trenucima kada je časopis, kao i cijelo društvo i Crkva, stajao pred velikim preustrojem, *Crkva u svijetu* ipak nije prestala izlaziti premda je bila realna opasnost da se kao znanstvena publikacija ugasi. Kriza je u ovom slučaju bila prilika za novi iskorak. Pokazala se istinitom poznata uzrečica: Ondje gdje ima volje i htijenja, pronađe se i način kako ostvariti ono što se želi.

Godine 1992. Teologija u Splitu, odnosno poslije Katolički bogoslovni fakultet, preuzima izdavanje i uređivanje časopisa *Crkva u svijetu*. Od sada će taj časopis po naravi stvari biti snažnije orijentiran na priloge iz užeg teološkog područja i pod okriljem toga učilišta naći određenu sigurnost za svoje kontinuirano izlaženje. Doživjet će značajne promjene u sadržajnom smislu i s obzirom na prvotnu zadaću promicanja dijaloga između Crkve i društva.

Nakon demokratskih promjena nastali su povoljni uvjeti za nesmetano djelovanje Crkve i razvitak teoloških učilišta pri kojima se osnivaju novi časopisi: *Diacovensia* (Đakovo, 1993.), *Riječki teološki časopis* (Rijeka, 1993.), *Bosna franciscana* (Sarajevo, 1993.), *Vrhbosnensia* (Sarajevo, 1997). Time su na relativno malom hrvatskom govornom području ne samo *Crkva u svijetu* nego i oni još stariji časopisi dobili konkurenciju koja ih potiče da budu kvalitetni i time privlače čitatelje kako bi opstali među teološkom periodikom.

Druga novost za *Crkvu u svijetu* proizlazi iz promjene društvenog konteksta. U vremenu osnivanja a zatim i tijekom više od dvaju desetljeća nakon toga časopis djeluje u teškim prilikama komunističke vladavine i pokušava voditi dijalog s ondašnjim marksistima. Sada se odjednom raspao taj sustav pa se valja temeljito preorijentirati za djelovanje u posve novim uvjetima demokracije i svekolikog pluralizma: političkoga, društvenoga i religijskoga. Društveni preokret koji se dogodio predstavlja velik izazov i golemu zadaću na kojoj i dalje treba raditi. S jedne strane naša Crkva u početku nije imala dovoljno iskustva za život i snalaženje u prilikama zapadne demokracije. S druge strane nije dovoljno poznavala koncilske i ostale crkvene dokumente da bi se mogla ispravno postaviti prema suvremenom društvu i njegovim različitim strujanjima i novim pojavama. Zato je bilo potrebno pojačano proučavanje tematike dijaloga, pluralizma, globalizacije i znakova vremena da se izbjegnu teološka lutanja i ne upadne u negativne krajnosti. Aktualna je i nezamjenljiva zadaća *Crkve u svijetu* da na razini teološkog promišljanja i potrebne kriteriologije pomogne kršćanskim vjernicima i Crkvi ispuniti njezino temeljno poslanje da prožima svijet Kristovim duhom.

Na svojem polustoljetnom putu *Crkva u svijetu* posljednjih se godina susreće s izazovom novih medija koji iz više razloga ne idu na ruku teološkim časopisima. Nije lako odgovoriti na pitanje kako se snaći u poplavi raznolikih tiskovina i u mnoštvu drugih tekstova na internetu. Doduše i prilozi *Crkve u svijetu* lako su dostupni na mrežnim stranicama svakome zainteresiranom čitatelju.

Međutim, *Crkva u svijetu*, kao i drugi časopisi koji se uređuju prema pravilima akademske zajednice, dobrim dijelom služi za napredovanje u znanstveno-nastavnim zvanjima. Opsežni radovi takvih časopisa napisani znanstvenom akribijom često ostaju u okviru samo malog broja stručnjaka i nemaju odjeka u široj javnosti. S druge strane u današnjoj medijskoj kulturi gdje prevladavaju vizualni mediji oslabile su navike čitanja. Kada se čita, i ako se čita, onda se poseže za kraćim i lakšim razumljivo napisanim priložima. Zato bi trebalo u svakom broju *Crkve u svijetu* širem krugu čitatelja ponuditi i kraće aktualne i zanimljive tekstove poput uvodnika, recenzija knjiga, kritičkih foruma, izvješća i sličnih priloga. To bi bila moja želja za pedesetu, točnije za pedeset i prvu obljetnicu *Crkve u svijetu*.